

RADU VULPE

1899 – 1982

Stingerea din viață la 26 noiembrie 1982 la București, în preajma împlinirii vîrstei de 83 ani, a reputatului profesor și om de știință Radu Vulpe, membru titular al Academiei de Științe Sociale și Politice, reprezintă o mare pierdere pentru arheologia și istoria veche a țării noastre, cărora le-a dedicat cu deosebit devotament, vigoare și multă abnegație întreaga sa capacitate și putere de muncă pînă în ultimele clipe, în ciuda unor vicisitudini din viața sa, pe care le-a depășit prin optimismul la care-l îndreptătea munca sa plină de zel și de pasiune pentru cercetările din acest domeniu.

Născut la 29 decembrie 1899 în comuna Albești (jud. Ialomița) și-a făcut studiile elementare, liceale și universitare la București, completîndu-și peste hotare pregătirea temeinică din țară, ca membru al Școlilor române din Roma (1924–1926) și Paris (1929).

Toți cei ce l-au cunoscut, ca discipoli și colaboratori, au apreciat în mod deosebit formația sa de om de știință cu larg orizont istoric, pe care și-a dobîndit-o ca elev al unor mari profesori și cărturari, ca Vasile Pârvan, al cărui cel mai apropiat elev a fost, rămînîndu-i devotat toată viața, Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Simion Mehedinți și alții, precum și cu prilejul stagiilor de studii la Roma și Paris, și al documentării, în continuare, în țară și străinătate, străduindu-se, pe cît i-a fost posibil, să fie totdeauna la zi cu ceea ce este nou în domeniul căruia i s-a dedicat.

Formația sa științifică temeinică s-a resimțit în toată activitatea de cadru didactic la Universitățile din București și Iași și de cercetător în

ultimii 30 de ani la Institutul de arheologie din București, în cadrul căruia a desfășurat, fără preget și menajamente, investigații remarcabile, contribuind, prin toate fibrele ființei sale, la consolidarea prestigiului acestui important locaș de știință.

Ca asistent, docent și apoi conferențiar la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, în perioada 1926—1939, după ce mai înainte, între 1922 și 1926, fusese copist-paleograf la Arhivele Statului și asistent la Muzeul Național de Antichități, s-a distins fiind o adevărată desfătare intelectuală pentru toți cei care i-au audiat cursurile privitoare la vechile popoare preromane ale Europei, respectiv la istoria și civilizația tracilor, dacilor, ilirilor, celților și etruscilor. De asemenea, în calitate de profesor de arheologie și preistorie, între anii 1939 și 1945, la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași, unde a funcționat un timp și ca prodecan (1942—1944), concepind obiectul catedrei sale ca referindu-se la întreaga evoluție a civilizației de la paleolitic până la sfârșitul imperiului roman, a introdus la această Universitate disciplina preistoriei, străduindu-se să-i deprindă pe studenți cu metoda de lucru, viziunea largă și cu spiritul critic în interpretarea informațiilor, în vederea întocmirii de lucrări originale. În afară de acestea, în scop de documentare, a creat la această Facultate și o bună bibliotecă de specialitate în domeniul arheologiei.

Paralel cu activitatea didactică, profesorul Radu Vulpe s-a impus prin numeroase cercetări de teren, pe care le-a efectuat în cea mai mare parte cu soția sa, distinsa profesoară Ecaterina Vulpe, tovarășă de viață ideală și colaboratoare devotată, una din primele cercetătoare în domeniul arheologiei din țara noastră.

Dintre cercetările sale de teren, mai importante au fost acelea de la Izvoare-Neamț, care-l vor consacra pe plan internațional prin identificarea pentru prima dată, pe bază stratigrafică, a culturii Precucuteni. Comunicarea acestei descoperiri, pe care a prezentat-o în 1936 în ședința Congresului Internațional de Preistorie și Protoistorie de la Oslo, prezidată de reputatul arheolog austriac O. Menghin, a fost primită cu foarte mult interes, fiind cerută de arheologul finlandez A. M. Tallgren pentru a fi tipărită în publicația „Eurasia Septentrionalis Antiqua” de la Helsinki, în care a și apărut în anul următor cu titlul „Civilisation précucutenienne récemment découverte à Izvoare en Moldavie”. De asemenea, prezintă o deosebită importanță săpăturile sale din stațiunile geto-dacice de la Poiana și Calu în Moldova, Tinosu și Popești în Muntenia, Tariverdi, în teritoriul rural al Histriei din Dobrogea, ca și de la Poienești, tot din Moldova, unde, pe bază arheologică, în concordanță cu izvoarele scrise, au fost identificați bastarnii și carpii.

Larg, ca și magistrul său Vasile Pârvan, pe care l-a stimat și iubit în mod cu totul deosebit, profesorul Radu Vulpe a încredințat apoi unele din aceste șantiere colaboratorilor, cu generozitate și încredere în posibilitățile de cercetare ale celor mai tineri, care alături de fiul său, Alexandru Vulpe, și de Mircea Babeș, continuă lucrările de teren cu aceeași pricepere, pasiune și dăruire. Ce poate fi mai înălțător decît să-ți știi opera continuată de tineri capabili și talentați!

Un domeniu în care s-a remarcat cu totul deosebit profesorul Radu Vulpe a fost acela al valorificării prin publicații a rezultatelor cercetărilor

sale, activitate variată și complexă desfășurată timp de șase decenii, de la prima lucrare „Bărăganul în antichitate”, elaborată ca student în 1922 și distinsă cu premiul Hillel al Universității din București. Identificarea de către Radu Vulpe a numeroase stațiuni pre- și protoistorice în această zonă a atras atenția magistrului său Vasile Pârvan, care a programat săpături în mai multe din ele, trezindu-i interesul în mod deosebit, prin descoperirile făcute, pentru antichitățile Daciei preromane. Așa s-a ajuns și la săpăturile lui I. Andrieșescu de la Piscul Crăsani, la care a participat și studentul de pe atunci Radu Vulpe, rezultatele fiind publicate atît de Ioan Andrieșescu în 1923, cit și de Vasile Pârvan, cu ample comentarii istorice, în miezul monumentalei sale opere „Getica”, prin care marele învățat român a dat la lumină prima sinteză de amploare asupra tracogeto-dacilor, pornind tocmai de la această stațiune geto-dacică scoasă din uitare mai înainte de diligentul său discipol Radu Vulpe.

În lucrări monografice și numeroase studii de sinteză, profesorul Radu Vulpe a adus apoi, bazîndu-se pe folosirea cu o egală competență a datelor arheologice, epigrafice și ale izvoarelor literare, numeroase și valoroase contribuții la arheologia și istoria veche a țării noastre.

Astfel, în ceea ce privește neo-eneoliticul, în monografia stațiunii Izvoare (1957) a fost fundamentată succesiunea a trei faze: precucuteniană, protocucuteniană și Cucuteni A, definindu-se în același timp, pentru sec. al IV-lea e.n. aspectul culturii Sîntana de Mureș — Cernahov la est de Carpați, precum și componentele sale.

Relativ la geto-daci, în numeroase studii a scos în evidență particularitățile civilizației lor, pe baza săpăturilor proprii, precum și relațiile acestora cu civilizațiile vecine ale grecilor, sciților, celților și romanilor, preocupîndu-l atît penetrația culturală, cit și conflictele politice pînă la eucerire. De asemenea, a reliefat geniul militar al lui Burebista, stăruind asupra originii getice a acestuia, precum și asupra rolului lui Deceneu în sprijinirea acțiunii de unificare îndeplinită de marele rege.

În legătură cu romanii, menționăm interpretarea dată acțiunii lui Aelius Catus de deportare la sud de Dunăre a unei părți din populația getă din Cimpia Munteniei, în legătură cu care a pus încetarea așezărilor acestei populații de la nord de Dunăre. De asemenea, i se datorește reconstituirea etapelor războaielor dacice ale lui Traian, pe baza analizei textelor istorice din antichitate și îndeosebi a scenelor de pe Columna Traiană, interpretate în mod original față de Cichorius și de alții, ca și ale monumentului triumfal de la Adamclisi. În ceea ce privește acesta din urmă, a evidențiat rolul burilor în primul război dacic, identificați ca suebi germanici aliați cu Decebal. Tot relativ la romani, mai amintim studiile sale cu privire la procesul de urbanizare a Moesiei Inferior, la retragerea aureliană, la Valurile romane dintre Carpați și Nistru, identificînd pe acela din Moldova de Jos, dintre Ploscuteni și Stoicani, cu așa zisul „zid” al lui Atanarich împotriva hunilor, menționat de Ammianus Marcellinus, iar pe cel dintre Prut și Nistru, de la Leova la Copanca cu „valul greutungilor” (*Greuthungorum vallum*) amintit tot de același istoric roman ș.a.

Un interes deosebit prezintă și contribuțiile sale relativ la culturile Poienesti-Lukașevka (sec. II—I î.e.n.) și carpică (sec. II—III e.n.) din monografia arheologică privitoare la săpăturile de la Poienesti (1953).

În afară de acestea, profesorul Radu Vulpe s-a mai impus în lumea științifică din țară și de peste hotare prin lucrările monografice „Gli Illiri dell'Italia imperiale Romana” (în „Ephemeris Daco-Romana”, III, 1925), care a fost susținută la București ca teză de doctorat (1927), „L'âge du fer dans les régions thraces de la Péninsule Balcanique” (Paris, 1930) și îndeosebi prin „Histoire ancienne de la Dobroudja” (în volumul „La Dobroudja”, București, 1938), prima sinteză cu privire la istoria veche a Dobrogei, din paleolitic și pînă la părăsirea acestui ținut de Imperiul roman în sec. VII e.n., care prezintă interes și astăzi, nefiind scoasă din circulație de noile lucrări monografice cu privire la istoria antică a acestei regiuni; cu toată bogăția de date și studii parțiale apărute între timp.

Tot în domeniul istoriei antice, o mențione aparte o merită studiile sale cu privire la prioritatea agnaților la succesiunea tronului în Macedonia și Tracia, în care pentru prima dată se constată că în Macedonia și Tracia succesiunea la tron nu s-a făcut în ordine directă (tată-fiu), ci agnațică (a rudelor masculine după vîrstă), precum și relativ la succesiunea regilor odrîși, în care a reconstituit seria regilor Traciei, pornindu-se de la acest principiu agnațic.

La toate acestea se adaugă colaborările sale prețioase la unele opere colective, cum sînt volumele I din tratatele „Istoria României” (1960) și „Istoria militară a României” (1980) sau din monografiile „Din istoria Dobrogei” (1968) și „Dacia” (1980), unele capitole din „Istoria poporului român”, de sub redacția acad. Andrei Oțetea (1970), precum și vocile tipărite din „Enzyklopädisches Handbuch für Ur- und Frühgeschichte Europas”, de sub redacția acad. Jan Filip (Praga, 1969).

Tot în legătură cu activitatea publicistică, se mai remarcă volumul „Studia thracologica” (1976), în care au fost reunite contribuțiile sale mai vechi din domeniul traco-dacic dintre 1934 și 1974, cu unele adaptări la stadiul actual al cercetărilor și cu referiri la toată aria tracilor balcanici și carpato-danubiano-pontici; cele cinci ediții comentate ale operei lui Vasile Pârvan „Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene”, precum și reeditarea critică a cunoscutei cărți a aceluiași autor „Începuturile vieții romane la gurile Dunării”.

Demn de remarcat este însă faptul, că deși absorbit prin varietatea și complexitatea problemelor științifice, la care s-a angajat fără preget și cu toată dăruirea proprie omului de știință autentic, a găsit timp și pentru difuzarea în masele largi a cunoștințelor de istorie veche și arheologie, prin conferințe la universitățile populare din București și alte localități, articole în diferite ziare și reviste, emisiuni de radio și televiziune și broșuri de popularizare, toate aceste acțiuni atrăgînd în mod deosebit prin orizontul larg de cultură istorică și generală al autorului, nivelul științific înalt și forma elevată de expunere.

Paralel cu activitatea științifică desfășurată în țară, profesorul Radu Vulpe a participat cu comunicări și referate de înaltă ținută la diverse seminarii, simpozioane, colocvii și congrese internaționale din țară și de peste hotare, conducînd în 1976, în calitate de președinte designat, ca recunoaștere a valoroaselor sale cercetări în domeniul traco-geților, lucrările celui de al doilea Congres internațional de tracologie de la București.

Pentru meritele sale științifice deosebite profesorul Radu Vulpe a fost cooptat în 1956 membru în comitetul de redacție al revistei interna-

ționale din Cracovia „Acta archaeologica Carpathica”, iar din 1932 pînă în 1964 a fost membru în Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, după care a fost ales, cu prilejul reuniunii de la Zaragoza din 1964, membru în Comitetul de Onoare al aceleași Uniuni. În 1970 a devenit membru corespondent al Institutului arheologic german și în același an a fost ales și membru titular al Academiei de Științe Sociale și Politice, iar din 1979 a fost desemnat vicepreședinte al Institutului de tracologie, creat în acel an.

Ca fost student la București al profesorului Radu Vulpe, ale cărei cursuri le-am audiat cu mult interes și entuziasm, și ca succesor apoi la Universitatea din Iași și în Comitetul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, mă alătur, prin aceste rinduri modeste, la durerea celorlalți elevi și colaboratori ai profesorului Radu Vulpe, de a nu mai avea printre noi personalitatea complexă a acestui mare profesor și savant, care, prin activitatea sa neobosită a contribuit la îmbogățirea patrimoniului istoriografiei românești și universale, precum și la răspindirea în masele largi a aspectelor și momentelor de seamă din istoria veche a țării noastre.

Mircea Petrescu-Dimbovița